



# Haagwinde

kwartaalblad van de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage e.o.

2e jaargang | nr.  
september 2009

# 03

In dit nummer o.a.:

*Mus in minderheid  
door hele stad*

*Quiguedune  
100 jaar geleden*

*Stille strand  
schreeuwt om  
aandacht*

*10 groene punten  
voor politiek*



*Haagwinde is het kwartaalblad van de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omgeving*

**Aan deze Haagwinde werkten mee:**

*Frans Beekman  
IJsbrand Feeke  
Joost Gieskes  
Frederik Hoogerhoud  
Jaap van Loenen  
Dick Ooms  
Frits Prillewitz  
Aletta de Ruiter  
Clara Visser*

**Eindredactie:**

*De Groene Vraagbaak*

**Tekeningen en foto's:**

*De Groene Vraagbaak  
(tenzij anders vermeld)*

**Lay-out en Druk:**

*Zijlstra Drukwerk*

**Oplage:**

*5.600 exemplaren*

**Info AVN:**

*Badhuisstraat 175  
2584 HH Den Haag  
T: 070 - 33 88 100  
www.avn.nl  
E: info@avn.nl  
gironr: 3565*

**Foto voorpagina:**

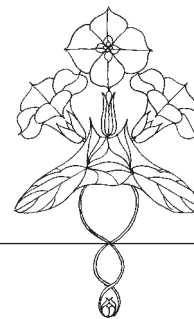
*Het Zuiderstrand  
spel van zand, wind en water*

## Inhoudsopgave

- 3 *Van de voorzitter*
- 
- 4 *Hoe de mus zich staande houdt in Den Haag*
- 
- 7 *Bijzondere bomen: de Linde*
- 
- 8 *Stadsnatuur vanaf de straat gezien: Kijkduin 1910*
- 
- 10 *Zoetermeerse attracties doorkruisen groene verbindingen*
- 
- 12 *Deskundige bemoeienis verbetert bouwplannen*
- 
- 14 *Wordt het Stille strand straks megabusiness ?*
- 
- 15 *Natuurminiatur: de duinheide*
- 
- 17 *Vogelhotel geeft wijk band met natuur*
- 
- 19 *Nieuws van de portefeuillehouders*
- 
- 22 *Tien voor groen*
- 
- 23 *Contactgegevens*
- 
- 24 *Excursies*
- 

**Doelstellingen**

De Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omgeving zet zich in voor bescherming, behoud en zo mogelijk verbetering van natuur en het stedelijk landschap. AVN informeert publiek en politiek over de waarde van natuur en landschap. Zij volgt het doen en laten van de overheden in en om Den Haag kritisch en draagt bij aan het totstandkomen van beheers en beleidsplannen.



## Meer politieke bemoeienis

**A**ls ik u was, zou ik nooit aan dit (voor)stukje beginnen. 'Hoezo', hoor ik u vragen. Wel, als u nu toch verder leest – het zou wel eens een zeurverhaaltje kunnen worden over alles wat nog niet goed gaat met het groen in Den Haag en wijde omgeving. En dat wordt dan opgeschreven terwijl u geniet van een heerlijke zomer en vrijwel elke gast die u van buiten de stad ontvangt het opvallende groene karakter van Den Haag begint te roemen.

Ik ben dan geneigd om weer het schrijnende verschil in dat opzicht tussen stadswijken gebouwd op het zand en het veen op te voeren. Maar meestal is dat aan een vakantievierende niet-Hagenaar niet besteed. Ook een excursie naar het automobielmuseum in aanbouw in het landgoed Reigersbergen verheldert niet altijd de strijd die de AVN voert voor een groene leefomgeving voor mens en dier. En laten we niet vergeten dat er ook vele ingezetenen zijn die de omslag van Den Haag als dorp naar de door het college van B&W zo vurig gewenste 'Wereldstad aan zee' met (hier en daar) Manhattan-achtige allure en een cruiseterminal wel mooi vinden. Kortom, ik wil maar zeggen dat wij als bestuurders en portefeuillehouders (en wellicht ook u als meelevend lid) van de AVN het best moeilijk hebben. Leuke conclusie voor dit stukje (dank voor uw medeleven) maar wat doen we er aan?

Behalve natuurlijk doorgaan met wat we nu al doen, namelijk met gedegen commentaar reageren op plannen van de gemeente. Soms zelfs -zoals in het geval van Kijkduin- door het inhuren van externe deskundigheid en het schetsen van een alternatief plan. Aan lof voor die laatste aanpak, die ons werd toegezwaaid door de verantwoordelijke wethouder, hebben we in feite nog helemaal niets. Nu de milieu-effectrapportage (MER) ons in het gelijk stelt voor wat betreft de grootschaligheid van de bouwplannen (wat een welkom instrument is dat toch), kunnen we nu lessen gaan trekken uit het hele Kijkduinproces zoals dat ons vanaf het begin voor ogen stond.

1. Veel meer contact met het ambtelijk apparaat van de gemeente zodat geen onhaalbare plannen worden voorbereid. Ik geef toe, geen sexy conclusie, maar wel een die ons veel tijd en geld kan besparen.
2. De politieke partijen veel meer en beter bewustmaken van wat er op ons gebied op het spel staat.

Daarom publiceren we binnenkort een 10-puntenmanifest (zie pagina 22) waarmee de politieke partijen aan de slag kunnen bij de opmaak van hun verkiezingsprogramma's. Dat wij hen daarbij graag een handje helpen spreekt vanzelf.

Frits Prillewitz◆



foto: Claudia Dohm

# Hoe de mus zich staande houdt

Zijn er nog mussen in Den Haag, vroegen we u in de vorige Haagwinde. Vanuit de hele stad kwamen een kleine veertig meldingen binnen van AVN-leden die de mus nog om de hoek hebben wonen. De aantallen varieerden en liepen uiteen van een overvliegend exemplaar tot 85 in de bosjes langs de Strijplaan. Dat laatste blijkt een uitzondering, maar de gegevens die binnenkwamen geven een aardig gemiddeld beeld van de Haagse mussenstand.



*Door: Aletta de Ruiter*

**H**et eerste wat opvalt als we de meldingen inventariseren is, dat de mus nog in de hele stad voorkomt. Als we alle tellingen bij elkaar optellen zijn er ca 500 mussen gesignaleerd. Dat zegt niets over de werkelijke aantallen, omdat veertig meldingen geen betrouwbaar meetresultaat kan geven. Toch kunnen we wel het een en ander uit de gegevens afleiden. Na het invullen van de kaart werd meteen duidelijk dat er sprake is van dubbele meldingen. De groep van twintig exemplaren die op het Norfolkterrein rondscharrelt, vliegt regelmatig naar de Hellingweg. Dat is een actieradius van 250 meter. Om dat na te meten hoefden we gelukkig niet met een meetlint de wijken in. De moderne computerprogramma's geven geweldige mogelijkheden voor een amateurcartograaf. Met Google Earth kun je de locaties in kaart brengen en meteen de afstanden meten. Binnen een paar uur is vanuit een comfortabele kantoorstoel heel Den Haag uitgelopen.

## **Dubbeltellingen**

Uit de ornithologie is bekend dat het merendeel

van de mussen standvogels zijn die niet verder dan 600 meter van hun geboorteplek uitzwermen. Voor de locaties die dicht bij elkaar liggen – en waar heel vaak dezelfde aantallen zijn gesignaleerd – moeten we dan ook rekening houden met dubbeltellingen. De Hellingweg en de Kranenburgweg zijn niet het enige voorbeeld. Het kleine groepje uit de achtertuinen van de Pletterijstraat recreëert ook op het speelveldje in de Dommelstraat 150 meter verderop. En in Kijkduin is op verschillende plaatsen een groep van twintig mussen gesignaleerd. Nader onderzoek moet uitwijzen of Kijkduin nog verscheidene mussenpopulaties herbergt of dat dezelfde groep binnen een straal van 300 meter rondscharrelt.

## **Groepsgrootte**

Een groep van twintig is een aantal dat vaker terugkomt. Zowel in Kijkduin als Scheveningen, de Schilderswijk en in Laak werden groepen van twintig mussen gezien. De Populierendreef in Voorburg scoorde dertig en de Strijplaan in Rijswijk spande de kroon met 85. Mussen zijn echte groepsvogels en kennelijk is een aantal van twintig een aardige maat om de groep een

*foto: P. Jokhan*

# in Den Haag

stabiel bestaansrecht te geven. Dat betekent niet dat deze groeps grootte de standaard is. De overlevingskansen van de groep worden in hoofdzaak bepaald door de factoren voedselaanbod, nestel- en schuilgelegenheid. Maar het is wel toevallig dat ook op de foto die ik schoot van een groep mussen in de haven van IJmuiden, precies twintig exemplaren voorkomen. Die schooierden met elkaar de hele buitenhaven af en vloegen voortdurend voor mijn voeten weg.

## Een echte stadsvogel

Het valt op dat de mussenkaart van Den Haag leeg blijft in de grote groengebieden. De waarnemer aan de Waalsdorperweg noemde een mus die ook in het Hubertuspark rondhing. Dat is een zeldzame, want mussen zijn echte stadsvogels en nauwelijks aan groen gebonden. De vraagstelling in de meld-mail vroeg om een omschrijving van het groen. Veel melders vertelden een beetje teleurgesteld dat er eigenlijk niet veel groen te bekennen was. Snippergroen, straatgras, een enkele hoge boom op het schoolplein, een zandige plek en de rommelige achtertuin blijkt dé plek waar mussen zich ophouden. Dat bewijst ook dat er juist in stedelijke gebieden betrekkelijk grote populaties voorkomen. Bossen en parken hebben niet de voorkeur.

## Nestplaatsen

Ongevraagd kregen we ook meldingen van nestplaatsen. De mussen uit de Pletterijstraat broeden naast elkaar onder de dakgoot van de kruidenier. De kieren en spleten bieden genoeg ruimte en veiligheid. De coniferen in de achtertuinen van de Vermeerstraat

waren kennelijk ook aantrekkelijk voor de grote groep die daar huist. De dakpannen in de Danckertsstraat konden niet voorkomen dat de kraaien het nest leegroofden. Dat mislukte broedresultaat werd goedge maakt in de klimop van de 2e Sweelinckstraat. In het Hofje van Wouw werd vorig jaar de vuurdoorn uitverkoren. Als de mussen in struiken broeden weven ze een nest van takjes, touwtjes en hondenhaar als een gesloten bolletje. Maar veel makkelijker is het om het nestmateriaal onder een dakpan te stoppen en dat doen de mussenpaartjes in de Voorburgse Populierendreef waar de populatie al jaren gelijk blijft. Van verschillende kanten hoorden we echter dat de mussenkasten niet waren gebruikt. "Mogelijk te laat opgehangen", liet een melder weten.

*Meldingen van Huismuslocaties in Den Haag kaart: Google Earth*

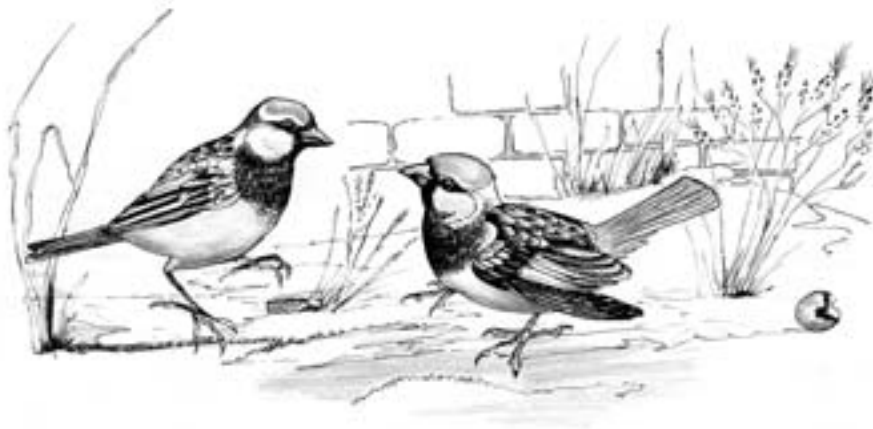


Heeft u nog meer huismussen gezien?

Meld dat dan via de meldknop op [www.avn.nl](http://www.avn.nl)

### **Predatie en andere faalfactoren**

Hoewel de Haagse stadsmus de afgelopen decennia zeer sterk in aantal is afgenomen, melden veel waarnemers dat hun populatie al jaren stabiel is en zelfs iets vooruit gaat (Houttuinen). Stabiliteit van het aantal mussen is natuurlijk nog geen geruststellend teken. Een populatie van 20 exemplaren kent maximaal 10 paartjes. In het gunstigste geval broeden ze drie keer per jaar en hebben per legsel 4 eieren. Ze kunnen dan elk jaar  $10 \times 3 \times 4 = 120$  jongen groot brengen. Een mus kan 5 tot 6 jaar worden. Tel uit de bevolkingstoename van *Passer domesticus*! Maar de populatie blijft stabiel. Waarom werkt die rekensom dan niet? Deze som zou alleen (gedeeltelijk) opgaan als we een beschermde broedomgeving creëren.



In werkelijkheid zijn er veel factoren die invloed uitoefenen op broedresultaat en mussenstand. De predatie is groot: kraaien roven nesten leeg, katten jagen op volwassen mussen, de sperwer heeft de mus op het hoofdmenu staan. Een mus heeft dus weinig kans om bejaard te worden. Als er bovendien niet voldoende broedgelegenheid is, komen niet alle paartjes tot broeden.

Als er jaarrond niet voldoende voedselaanbod is, gaan ook mussen gewoon dood van de honger. De faalkansen zijn volop aanwezig. Een stabiele populatie is dus een kwetsbaar evenwicht.

### **Nieuwe kansen creëren**

Laatste mogelijkheid voor het stabiliseren van een populatie is echter wel degelijk een succesverhaal. De hoeveelheid voedsel en nestgelegenheid bepaalt namelijk de grootte van de bevolking. Een overpopulatie zal wegtrekken om elders zijn geluk te zoeken. In hoeverre dat in Den Haag al van toepassing is, zal nader moeten worden onderzocht. De AVN wil aankomend jaar samen met de Haagse Vogelbescherming een project opzetten om meer over de huismuspopulaties te weten te komen en daarmee nieuwe kansen voor deze vogelsoort te creëren. We kunnen uw hulp daarbij zeker gebruiken♦

# De linde

## Een boom die met zich laat sollen

Soms lijkt het alsof de herfst al heel vroeg begint. Half juli waren er hele straten bedekt met dor uitzienend blad. Het zijn de zaden van de linde, die voorzien zijn van een verdroegend schutblad dat ook als vleugel dient. Evenals de iepen zijn de lindes dit jaar blijkbaar erg productief. In dit geval heeft dat geen gevolgen voor de bladgroei, want de bomen staan er prachtig bij. De Hollandse linde, een bastaard van de zomer- en de winterlinde is het meest aangeplant. Merkwaardig eigenlijk, want hij is minder mooi dan zijn ouders. Ook omgeeft hij zich met een krans van waterloten, die bij de straatbomen regelmatig moeten worden verwijderd. Verder is hij erg gevoelig voor bladluis, die een soort honingdauw afscheidt. De straat eronder wordt dan plakkerig. Parkeren onder deze bomen kun je beter niet doen, want in de honingdauw vestigt zich vaak een schimmel die er een heel vieze boel van maakt en moeilijk te verwijderen is.

Maar er is een groot voordeel. Het is een boom die weinig eisen stelt en zich zowat alles laat welgevalen. Door de eeuwen heen is hij op de meest wonderlijke manieren gesnoeid, gebruikt en ook wel misbruikt. Bijvoorbeeld als een soort schutting ter hoogte van de eerste etage. Deze leilinde kom je bij oude dorpshuizen en boerderijen nog regelmatig tegen.

De lindebomen zijn net als de eiken verweven met de Europese culturen. 'Unter den Linden' is een overbekende straat in Berlijn, waar overigens geen linde meer te vinden is. Verder zijn er tal van familienamen van afgeleid. Naar verluid zelfs de naam Linnaeus. Veel dorpen hebben hun

eigen linde op het plein met een bankje er onder. Bekend zijn ook de vele 'Lindelanen' bijvoorbeeld die, waar Liesje Lotje leerde lopen. In Den Haag zou dat op het Lange Voorhout en Malieveld hebben kunnen zijn. Ook de oprijlaan van landgoed Clingendael heeft, naast de beukenbomen, prachtige rijen lindes in het gelid staan.

Aan het blad zijn de lindes gemakkelijk te herkennen. Zowel de soms heel grote bladeren van de zomerlinde, als de kleinere blaadjes van de winterlinde hebben duidelijk de hartvorm. In de winter is het moeilijker. Je kunt dan beter letten op de rode knoppen.

De bloemen bevatten veel honing en zijn daardoor belangrijk voor bijen. Hiervoor worden lindes speciaal aangeplant, diverse soorten bij elkaar zelfs. Door de verschillende bloeitijden kunnen de bijen dan langere tijd op een plaats blijven.

Doordat het hout weinig draad heeft, niet hard is en weinig trekt wordt het voor bijzondere doeleinden gebruikt, zoals tekentafels en ook piano's. Je kunt met de linde van alles doen, maar wellicht is het beste ervan af te blijven, want ook lindes zijn prachtige bomen, vooral in hun oorspronkelijke vorm ♦

*Jaap van Loenen*

# Kijkduin 1910

Voor deze rubriek wordt steeds gezocht naar oude foto's waarop een stuk natuur is te zien dat herkend kan worden in de huidige stedelijke omgeving. Op de foto's van Kijkduin van een eeuw oud is dat wat lastig: alleen de toren-tjes aan de horizon zijn er nog. Een eigentijdse beschrijving van het landschap bij Kijkduin geeft een goed beeld van de toenmalige botanische rijkdom.

*Door: Frans Beekman*



*Gezicht op Loosduinen vanaf Kijkduin(1910).  
De Kijkduinsestraat (toen Zeestraat geheten) is slechts een zandweg.*

Op de algemene vergadering van 18 juni 1910 biedt de afdeling 's-Gravenhage van de Nederlandsche Natuurhistorische Vereniging (thans KNNV) haar leden een aardige brochure aan, getiteld 'Om 's-Gravenhage' (24 blz. met 10 foto's). Het is een gids die de wandelaar op de plantenrijkdom rondom Den Haag wijst, geschreven door H.R. Hoogenraad en F.K. van Iterson. Deze heren hadden in 1906 al de 'Flora van de omstreken van 's-Gravenhage' gepubliceerd en waren dus ingevoerd in de materie. Bijna een kwart van het boekje is gewijd aan de omgeving van Kijkduin waarvan een goed beeld wordt geschetst.

## **Op weg naar Quiquedune**

Op weg naar het toen veraf gelegen Kijkduin verlaten de floristen bij Houtrust de stad. Aan de rechterkant liggen de hoge duinen en lopen ze door een 'zacht golvend terrein'. Meer landinwaarts liggen 'de lage groene duinweiden van den Segbroekpolder, die geheel ter linkerzijde door de binnenduinen van Dekkersduin begrensd worden'. Er vliegen Kieviten en tapuiten. Ze wandelen dus door het gebied van de huidige Vogelwijk, waar pas na 1920 de huizenbouw zou beginnen.

De eerste foto laat dit landschap zien vanaf Kijkduin (nu kruising Kijkduinsestraat-Zandvoortsestraat). Op de voorgrond voorbij de bocht van de zandweg liggen de 'zacht golvende' duinen waar warkruid en struikheide groeien en dus de niet-overstoven Oude Duinen zijn. Thans is daar een villawijkje, waar ooit de dichter Jacques Bloem woonde die van *Quiquedune* sprak!



Midden op de foto in de kromming van de weg ligt een duinpannetje met duindoorn en liguster. Wat lager groeien moeraswespenorchis, grote keverorchis, strandduizendguldenkruid en rondbladig wintergroen (plantennamen volgens hedendaags gebruik). Het is dus een vochtig duinvalleitje met een bijzonder rijke plantengroei. Daarachter liggen de lage 'duinweiden' van de Segbroekpolder waar meteen naast de duinen de Haagse Beek loopt. Hier groeit watermunt, vergeetmij-nietje en gele lis. De watterranonkel is een echte duinbeekplant. In het heldere water is eendenkroos en hoornblad te zien. Langs een drinkpoel in het weiland staan grote boterbloem, dotterbloem, waternavel, wilgenroosje en ratelaar. In het water groeien waterviolier, krabbescheer, stijve moerasweegbree, waterdriblad en verder kranwier en bronmos. Wat een plantenweelde was het toen in de weilanden van de strandvlakte tussen de strandwallen! Voor een deel is die vegetatie nog te zien in het natuurgebied De Banken bij 's-Gravenzande.

### **Klassieke vegetatie**

Aan de Loosduinse kant van de Segbroekpolder liggen de Dekkersduinen met een fraaie begroeiing van struikheide, gaspeldoorn, brem, stekelbrem en steenanjer. Hoogenraad en Van Itersum noemen de plantengroei hier 'klassiek', waarmee ze bedoelen dat het de kenmerkende vegetatie van de ontkalkte Oude Duinen is. In het natuurreservaat Wapendal zijn deze planten nog te zien. Aan de horizon ontwaren we ten slotte de RK-kerk en NH-kerk van Loosduinen en met enige moeite ook het landhuis Ockenburgh.



*Grazende koeien in de Segbroekpolder bij Kijkduin met de hoge kustduinen op de achtergrond (1910).*

De tweede foto toont grazende koeien in de weilanden van de Segbroekpolder met de kustduinen op de achtergrond. De koebeesten zijn mogelijk van de boerderij Wijndaalderswoning, die nog lang aan het einde van de Laan van Meerdervoort te zien was. Het is verbazend dat zo dicht bij de stad Den Haag toen gebieden waren, die we nu nog slechts kennen van een wadeneiland als Terschelling. Opvallend was de openheid van het landschap en het volkomen landelijk karakter. In Kijkduin is de laatste eeuw zeer veel veranderd en strijdt de AVN voor de laatste snippers groen♦

# Zoetermeerse attracties doorkru

Het groen in het Zoetermeerse Van Tuyl-sportpark staat onder zware druk. Door de aanleg van Dutch Waterdreams is al veel groen verdwenen. Wat nog resteert wordt nu bedreigd door de voorgenomen bouw van nog meer grootschalige leisurevoorzieningen. Holland Hall, een all-in-one evenementencentrum staat te trappelen om zich in het park te vestigen. De nieuwe portefeuillehouder voor Zoetermeer vroeg aandacht voor de consequenties.

Door: IJsbrand Feeke

**D**at all-in-one behelst een conferentiecentrum, beurshallen, 4-sterrenhotel, music-hall, musicaltheater, sportcentrum, restaurants en uitgebreide horecavoorzieningen. Er worden jaarlijks ruim 2 miljoen bezoekers verwacht. Het complex beslaat 80.000 vierkante meter. Maar dat is nog niet alles. Pal naast Holland Hall is een onderwatersportcentrum *Scubaplanet* gepland en op het eiland in het park moet *Adventure-island* komen.

De AVN heeft op 22 juni bij de behandeling van de plannen in de commissie Ruimte haar zorg uitgesproken. Daarbij is kritiek geuit op de procedure. De groene organisaties waren dit keer niet van te voren op de hoogte gebracht van de plannen. Ze moesten het nieuws uit de krant lezen. Tijdens de inspraak heeft de AVN erop gewezen dat het groen in de parken steeds meer opgeslokt wordt door grootschalige vrijetijdsvoorzieningen. Dat is in strijd met het groene en duurzame profiel dat het college in haar programma heeft staan. Met een toenemend aantal energieverblindende grootschalige leisurevoorzieningen, die duizenden auto's met luchtverontreinigende

CO<sub>2</sub>-uitstoot aantrekken, is het predikaat "duurzaam" naar de mening van de AVN misplaatst. Het collegeprogramma propageert dat Zoetermeer een groene, schone en milieuvriendelijke stad moet zijn, waarin zuinig met natuurlijke hulpbronnen en de beschikbare groene ruimte wordt omgesprongen.

## Big Five groeit door

In de praktijk blijkt dat de groene/duurzame ambitie regelmatig wordt opgeofferd aan de economische ambitie van Zoetermeer als 'Leisurestad'. Het gemeentebestuur is trots op de 'Big Five': Indoor-skicentrum *Snowworld*, schaatscentrum *Silverdôme*, klimcentrum *Ayersrock*, golfcentrum *Burggolf* en wildwatercentrum *Dutch Waterdreams*. Maar de gemeente wil graag doorgroeien. Wordt het straks Big Eight of Big Ten? De AVN onderkent het economisch gewin van de grootschalige leisurevoorzieningen, maar wijst er met nadruk op dat groene parken en schone lucht van onschatbare waarde zijn als het gaat om de gezondheid van de mens en een duurzaam milieu. Wat is uiteindelijk belangrijker? Het gaat tenslotte om de leefbaarheid van de stad. Het groen in de parken is er voor alle Zoetermeeders, die daar -na een drukke werkweek of anderszins- in een gezonde omgeving kunnen wandelen, fietsen, sporten, vogels kijken en rust zoeken.

## Conflicterend beleid

Bekijken we het plan vanuit het natuurlijk perspectief, dan wordt hier de nieuwe ecologische verbinding tussen de Plas van Poot en de toekomstige Rottezoom gedwarsboomd. Die zone staat expliciet vermeld in



# isen groene verbindingen

de *Stadsvisie 2030*. Daarin staat ook dat moet worden voorkomen dat groene gebieden hun groene karakter verliezen door de gebouwde leisure-functies. De verschillende beleidslijnen binnen de gemeente blijken alweer aardig met elkaar in conflict te zijn. Tijdens de inspraak heeft de AVN een dringend beroep gedaan op het gemeentebestuur het leisurebeleid in relatie tot natuurbehoud en duurzaamheid te heroverwegen en het nog overgebleven groen in het Van Tuyll-sportpark en de aldaar bestaande ecologische verbindingsszone te ontzien. Tijdens de commissievergadering was er bijval van enkele partijen, maar de meerderheid zwichtte voor het economische gewin en koos voor het all-in-one evenementencentrum. Hebben we daarmee de strijd verloren? Voor dit plan is de beslissing gevallen, maar de AVN heeft aan de politiek haar visitekaartje afgegeven. We pleiten voor deskundige en verantwoorde afwegingen en hopen dat het gemeentebestuur zich voor het verdere beleid betreffende leisure in relatie tot groen en duurzaamheid opnieuw zal bezinnen. In ieder geval werd het eerste optreden van de AVN in de Zoetermeerse politieke arena door andere groene organisaties en -personen, waarmee inmiddels een goed contact is opgebouwd, zeer gewaardeerd♦

*IJsbrand Feeke is portefeuillehouder voor Zoetermeer*



# Deskundige bemoeienis verbet

De AVN wordt bemand door een team vrijwilligers dat zich betrokken voelt bij het groen en de natuur in de stad. De portefeuillehouders hebben ieder een wijk(deel) onder hun hoede, waar ze de projectontwikkelingen kritisch in de gaten houden. Iedere portefeuillehouder brengt zijn eigen specialiteit mee. In Haagse Hout volgt Joost Gieskes al jarenlang de ontwikkelingen in de landgoederen. De actualiteit ligt nu bij Arendsdorp-Oostduin.

*Door: Aletta de Ruiter*

*Vanwaar die betrokkenheid bij het groen van de landgoederen?*

Na mijn pensionering ben ik me gaan interesseren voor de dendrologie. Ik werkte bij de marine en zwaaide op mijn 51e af. Dan is er nog veel tijd en energie om jezelf een nieuwe deskundigheid eigen te maken. Kennis van bomen is voor mij een onuitputtelijke inspiratiebron gebleken. Vanzelfsprekend wil je die kennis ook in praktijk brengen en zo ben ik me voor de wijkvereniging Benoordenhout en later voor de AVN gaan bezighouden met het groen in de wijk. Toevallig zitten we hier ruim in de landgoederen en buitenplaatsen, dus toen jaren geleden het nieuwe beheerplan voor Clingendael en Oosterbeek langskwam ben ik daar eens voor gaan zitten. De cultuurhistorie die daarbij tevoorschijn kwam, boeide me evenzeer. Inmiddels mag ik mezelf ook op dat gebied wel deskundig noemen.

*Heeft die deskundigheid bijgedragen aan de plannen?*

De wijkorganisatie werd al snel uitgenodigd om het beheerplan te beoordelen. Sindsdien zit ik regelmatig bij stadsbeheer aan tafel. Deskundigheid draagt altijd bij aan de kwaliteit van een overleg. Voor Clingendael

heb ik inhoudelijk heel veel kunnen bijdragen. Het maakt niet uit welke belangenpartij je vertegenwoordigt, het gaat om het doel en dat is de kwaliteit van het groen en de cultuurhistorie. In de loop van de jaren is de samenwerking steeds specialistischer geworden. De Japanse tuin is inmiddels mijn favoriete beheer- en restauratieonderdeel. Ik heb daar ook al een boek over gepubliceerd.

*Wat zijn de heikele punten bij de landgoederen?*

Tijdens de artikel 12-periode van de gemeente was er nauwelijks geld voor het onderhoud van de landgoederen. Oevers kalfden af, bosschages verruigden en de structuren van de buitenplaatsen dreigden te vervagen. Er was niet voldoende aandacht voor historische details. Je kunt een buitenplaats nu eenmaal niet beheren als een wild bos. Op een buitenplaats zijn de bos- en tuinpartijen en de infrastructuur architectonisch aangelegd. Dat vraagt om specifiek onderhoud. Toen er weer geld was, moest er flink ingegrepen worden.

*Nu is Oostduin-Arendsdorp aan de beurt*

Oostduin-Arendsdorp is een zeer intensief betreden groengebied. Dat geeft slijtage. Er zijn veel punten van aandacht. De intensieve hondenuitlaat is er een van. Arendsdorp -eigendom van de gemeente- is uitreng gebied, terwijl Oostduin nog particulier eigendom is en de honden daar aan de lijn moeten. Het verschil is aan het groengebied af te lezen.

Sinds drie jaar is bekend dat de beide daar aanwezige zorginstellingen in het landgoed willen veranderen. Zowel Florence aan de Goetlijfstraat als Flat Arends-



*De huidige Flat Arendsdorp*

# ert bouwplannen

dorp aan de Wassenaarseweg willen uitbreiden met circa 25%. Het volume van de behuizing voldoet niet meer aan de moderne eisen. Het project Arendsdorp verkeert in het ontwerpstadium. Florence heeft nog geen plannen bekend gemaakt, maar staat wel te dringen.

## *En ook hier de vinger aan de pols?*

Ik heb me maar laten uitnodigen en voorlichten in de klankbordgroep en ben toen zelf op onderzoek uitgegaan. De eerste bouwplannen voor Flat Arendsdorp waren mastodontisch. Vijf ronde torens van 50 meter hoogte. Die zouden het park reusachtig gaan domineren. De aardige domineestuin zou zelfs moeten verdwijnen. Daar hebben we flink tegen geprotesteerd. Dat heeft geholpen, want inmiddels ligt er een nieuw plan met vier torens met een maximum hoogte van 40 meter. Dat is altijd nog 8 meter hoger dan het huidige hoogste punt.

## *Hoe verloopt zo'n overlegproces?*

Het project is een particulier initiatief, maar de gemeente stelt wel randvoorwaarden. Eén daarvan is overleg met de buurt. Er wordt een klankbordgroep gevormd van belanghebbenden die iets hebben in te brengen. Verder stelt de gemeente dat het bouwplan niet buiten de huidige eigendomsgrens mag worden ontwikkeld. Dat betekent dat het groen van het park niet wordt aangetast. De projectontwikkelaar wil graag luisteren hoe de omgeving erover denkt. Binnen bepaalde grenzen kan een plan altijd aangepast worden. Dat kost wel veel overtuigingskracht en overlegtijd. De argumenten van de AVN en uit de wijk hebben

er uiteindelijk voor gezorgd dat de domineestuin, die bij het complex hoort, behouden blijft. En ook de visuele uitstraling op het park wordt nu minder dominant. De ruimte die daarmee verloren gaat, wordt gecompenseerd in de onderste lagen van het gebouw. Maar dat valt weg achter het groen.

## *Hoe herken je de voetangels en klemmen in zo'n plan?*

Als belanghebbende moet je wel veel ervaring hebben om het hele proces te blijven overzien en de problemen te herkennen. In dit geval zat er een manco in het beheerplan van het landgoed. De gemeente had ten behoeve van de nieuwbouw een toekomstvisie opgesteld voor Arendsdorp-Oostduin. Tegelijkertijd is er een nieuwe beheersvisie voor het onderhoud van het park gemaakt. Die twee visie's worden echter door verschillende gemeentelijke diensten gemaakt en het gevaar bestaat dat ze niet op elkaar aansluiten. In dit geval werd er in de beheersvisie niets vermeld over integratie van het groen met de nieuwbouw. Ik heb de gemeente op dat manco gewezen ♦

*Joost Gieskes bij de theekoepel van Landgoed Arendsdorp*

# Wordt het Stille strand straks megabusiness?

Een samenwerkingsverband van projectontwikkelaars en investeerders heeft een plan ontwikkeld om voor de kust van het Zuiderstrand een cruiseterminal aan te leggen. De plannen hebben in Scheveningen al voor veel beroering gezorgd. De AVN maakt zich grote zorgen over de negatieve effecten op natuur en landschapsschoon van het Westduinpark. Indien het project wordt uitgevoerd, zal het Stille strand verdwijnen.

**H**et allereerste wat zal verdwijnen is het vrije uitzicht op zee. De bouwmassa van de cruisehavens zal de horizon van Zuid-Scheveningen voor altijd domineren. Cruiseschepen zijn enorm. Ze meten vaak 60 meter in hoogte en hebben een lengte van 400 meter. Ook de cruiseterminal krijgt hoogbouw die ver boven het duin gaat uitsteken. Dat past niet bij het kleinschalige karakter van de omgeving.

Het plan is niet te vergelijken met de jachthavens van IJmuiden die ook buitengaats is gebouwd en waarnaast -door zandopspuiting- 60 ha nieuwe duinnatuur is gewonnen. In Scheveningen zijn de bouwplannen veel omvangrijker, want naast de cruiseterminal staan er nog 1000 woningen op de kaart die voor de kust de driehoek tussen Zuiderhavenhoofd en Kwartellaan gaan innemen. Dat is een hele woonwijk! Alles bij elkaar een bebouwd oppervlak van minstens 22 ha. De AVN voorspelt dat dit grote gevolgen zal hebben voor de natuur van de duinen.

## Wegvallen dynamiek en ecoverbinding

Het grootste negatieve effect op de natuur zal het wegvallen van de dynamiek zijn. De natuur van strand, zeereep en de erachter gelegen grijze duinen is afhankelijk van de directe invloed van de zee en de wind. De wind zorgt voor stuivend zand, met aanvoer van kalk en saltspray en de wind houdt de beplanting kort. Dit zijn factoren waar de grote rijkdom aan flora en fauna in dit Natura 2000-gebied van afhankelijk is. Bovendien is de natuur gebaat bij stilte en duisternis. Bij realisatie van de plannen zal de invloed van verkeersdruk, geluid en verlichting voor grote verstoring zorgen. Voor de fauna geldt nog specifiek, dat de ecologische noord-zuid verbinding nu definitief onmogelijk wordt gemaakt. Tot op heden is het voor grotere dieren nog mogelijk om via strand en haven van noord naar zuid te trekken. Reeën steken 's nachts gewoon zwemmend tussen de pieren over.

## Samenwerking behoud Zuiderstrand

De AVN vindt dat een dergelijk mega-project ook op maatschappelijk gebied veel negatieve effecten heeft. Bij narekening is al gebleken dat de plannen te rooskleurig worden voorgesteld. Maar naast financiële tekortkomingen zijn er ook voor de infrastructuur van de omgeving veel nadelen. De toegangswegen van Scheveningen en Duindorp zijn niet op een dergelijk mega-project berekend. Om een goed overzicht te krijgen van de min- en pluspunten hebben bewonersorganisaties en natuur- en milieuorganisaties zich gegroepeerd in het team Behoud het Zuiderstrand. Gezamenlijke expertise geeft mogelijkheden voor een gedegen argumentatie en tegenwicht tegen dit plan ♦



# Natuur-miniatur: de duinheide

Op de topografische kaart van Den Haag en omstreken uit 1911 zien we enkele bruine inkleuringen in de Westduinen. Volgens de legenda zijn dit heidevelden; kenmerkende vegetatie van de oude kalkarme strandwallen. Allang vergeten namen als 'Middelblok' of 'Beektiend', 'Westblok' en -mogelijk bedolven onder de oprukkende stad- een 'Oostblok'. Een deel van het Westblok wordt nog steeds als natuurmonument in stand gehouden onder de naam Wapendal. Vreemd genoeg ontbreekt deze bruine inkleuring in de oude kalkarme Oostduinen bij Wassenaar. Ik tref daar op dezelfde kaart wel een vergeten naam van een landgoed Hoogwolde.

*Door: Frederik Hoogerhoud*

Nieuwsgierig naar de huidige situatie, kruis ik op een doordeweekse zomerse dag door het bos in die omgeving. Onbevangen volg ik een kronkelpaadje door hoogopgaand koel eiken-beukenbos. Fraaie mospartijen markeren de oude duintjes die veel lijken op de reliëfkaartering van 17e eeuwse landkaarten. Esdoorns mengen zich tussen de eiken en de beuken, naaldbomen komen in zicht en plotseling klimt het paadje naar een open plek. De warme zomerwind brengt een Veluwe herinnering in mijn nostrils: een heideveld! In de volle zon zoemen hommels, bijen en libellen boven het paars van de struikheide. Muizengaatjes verraden nog meer leven tussen de vegetatie. De lucht trilt van de zomerhitte.

Het paadje meandert langs bremstruiken naar het hoogste punt waar een bankje uitnodigt om het landschap rustig te overzien. Het is een mini-heideveldje maar met een compleet ecotoop. In een dalletje naast me staat een ruwe berk en langs de boszoom een





Er zijn van die natuurplekjes in en rondom de stad, die je het gevoel geven dat je op vakantie bent. Vanaf dit nummer zoeken we een paar van die plekjes voor u op. Maar als uzelf zo'n plek kent, bent u natuurlijk van harte uitgenodigd om dat in Haagwinde te komen vertellen.

randje bosbesstruikjes. Na enig zoeken tref ik een handvol rijpe blauwzwarte bessen. Er achter een grove den en wat ander naaldhout tussen de zomereiken. Uit de hei steken groen/bruine varens hun krulbladeren omhoog en verderop buigt een lijsterbes zwaar door onder de rode trossen.

Niet alles leeft. Een matglanzend, grijs eikrestant staat onaangedaan tussen de diverse groentinten. De lege takken grijpen naar het licht dat voor hen verloren is. Maar ook dood hout heeft functie. Hier maakt de grote bonte specht graag zijn hol en voedt zijn jongen op. Links overschaduwde een reusachtige naaldboom het kruispunt van twee zandpaadjes. Zijn takken hangen zwaar door en de vruchtkegels rijgen zich in snoeren tussen de takken door. Een bijzondere boom die ik niet meteen op naam kan brengen. Het lijkt de treurvorm van de Europese larix te zijn.

Zwarte libellen dansen metershoog boven de hei hun helicoptervlucht op zoek naar andere insecten. Het zijn echte rovers. Een pimpelmees dartelt langs de boszoom en verdwijnt tussen de naalden van de ceder. Ook hij is op zoek naar insecten. Ik stel me voor dat 's avonds de vos hier op muizen komt jagen. Stilletjes blijven zitten tot de schemering valt, kan ik me helaas niet veroorloven. Het goede toeven neemt een eind, want thuis wordt op mij gewacht. Met tegenzin scharrel ik het zijpaadje af en loop weer richting oprijlaan. Ondertussen vraag ik me af hoe lang dit heitje hier al ligt. Is dit een oorspronkelijk landschapsrelict uit ver vervlogen tijden of hebben de Van Ommerens het in de zoe eeuw laten aanleggen in hun landgoed?

Waarschijnlijk is het een combinatie van beide. De bijzondere bomen zijn in ieder geval aangeplant. Maar wat maakt het uit. Gewoon genieten van zoveel onverwachte schoonheid is het beste wat een mens kan doen. Ik spring weer op mijn fiets en mijn bandjes verlaten zoemend Rust en Vreugd ♦





# Kunstboom geeft wijk band met natuur

In een binnentuin aan De Rade (Den Haag Zuidwest) staat sinds afgelopen voorjaar een kunstboom vol nestkasten en insectenbroedplaatsen. Het is een initiatief van kunstenaar Hans Eijkenboom, die op het idee kwam toen een grote populier moest verdwijnen voor de bouw van nieuwe huizen.

Als je de wijk inrijdt, word je verwelkomd door het reclamebord van de projectontwikkelaar. 'De Rades gaan opnieuw', staat er in grote letters. Dat geldt niet alleen voor de huizen, maar ook voor het bestaande groen binnen de wooncomplexen. Veel oude bomen en volwassen groenstroken moesten verdwijnen. De gemeenschappelijke achtertuinen zijn opnieuw aangeplant met jong plantmateriaal.

"Als kunstenaar heb ik weinig verstand van natuur", vertelt Hans Eijkenboom, "maar ik vond het wel zonde van al die prachtige bomen". Hans vond dat hij er symbolisch één moest redden en bedacht zijn kunstproject 'het vogelhotel'. Contact met de woningcorporatie leverde net voldoende subsidie om aan de slag te gaan. De gekapte populierenstam werd drie meter ingegraven en kon worden opgetuigd. Inmiddels steekt het vogelhotel vijf meter twintig boven het maaiveld uit en hangen er nestkasten voor verschillende gevleugelde diersoorten aan de stam.

De vraag rijst of een dergelijk kunstproject ook echt iets betekent voor de natuur in de omgeving. Begin augustus namen we een kijkje in de kasten. De verwachting was dat het broedsucces nihil zou zijn. Nestkasten die zo dicht bij elkaar hangen, veroorzaken een grote concurrentiestrijd, waardoor resultaat uitblijft, hadden deskundigen voorspeld. De vleermuiskasten

waren vanzelfsprekend leeg omdat er bij gebrek aan voedsel in deze nieuwe omgeving nog geen vlermuizen fourageren. De insectenbroedplaatsen waren voorzichtig bezocht door enkele solitaire bijtjes. Maar de mussenstraat gaf een verrassing te zien. Geen mus maar een paartje pimpelmezen had alle drie de appartementjes geprobeerd en was in het derde gaan broeden. Met resultaat, want de nieuwsgierige buurvrouw die vanaf de galerij goed zicht op het tafereel heeft, had de kleintjes zien uitvliegen. Een geanimeerd gesprek ontstond, waar ook andere buurtgenoten zich in mengden. Daarmee was de vraag of kunst en natuur nuttig te combineren zijn ook direct beantwoord. Deze kunstboom wekt de nieuwsgierigheid van mensen die normaal niet zoveel contact hebben met natuur.

"Het moet vooral schoon en netjes zijn in de buurt", is het uitgangspunt van de bewoners. Natuur geeft rommel. Maar de vorderingen in het vogelhotel worden met belangstelling gadeslagen. Het project moet nog groeien. Hans heeft klimop rond de stam geplant en organiseert in september een buurtfeestje voor de omwonenden. En hij heeft de AVN gevraagd iets te vertellen over de natuurontwikkeling. Het vogelhotel is onderwerp van gesprek ♦

zie ook: [www.kunstweb.net](http://www.kunstweb.net)

*Door: Aletta de Ruiter*





# Nieuws van de portefeuillehouders

“Den Haag, mooie stad achter de duinen ...” – wie kent de versregels niet waarmee Harry Jekkers zijn stad bezingt? Maar het moois dat Den Haag te bieden heeft, en dat Den Haag moet koesteren, ligt niet alleen achter de duinen. Het zijn juist ook die duinen zelf, direct naast de stad, die Den Haag zo speciaal maken. De duinen vormen als grote groengebieden een belangrijk onderdeel van de groene hoofdstructuur van Den Haag. De grote groengebieden moeten in die structuur met elkaar verbonden zijn door stedelijke ecologische verbindingzones.

Door: Dick Ooms

**D**aarmee hebben we meteen een knelpunt te pakken: Den Haag ligt niet alleen *achter* de duinen, maar ook, vooral bij Scheveningen, er *tussenin*. Daardoor worden de Oostduinen en het Westduinpark van elkaar gescheiden.

Het knelpunt in deze ecologische verbinding is maar één voorbeeld van de vele spanningen in het gedwongen huwelijk tussen een grote stad – die Wéreldstad wil zijn – en een prachtig, maar kwetsbaar duingebied. Daarom zetten we in deze Haagwinde de schijnwerper eens op deze natuur op de grens van zee en land, met zijn unieke, dynamische karakter. Hoe gaan Den Haag en de Hagenaars daarmee om, en welke rol speelt de AVN daarbij.

## **Duinen in balans: zeevering, natuur-, recreatie- en waterwingebied**

De duinen hebben zulke bijzondere natuurwaarden dat de verschillende duingebieden rond Den Haag allemaal de status hebben van Natura 2000 gebied, het nieuwe Europese beschermingsregime voor bij-

zondere natuur. Dat geeft formele bescherming, maar schept ook wettelijke verplichtingen voor de beheerders van die gebieden. Natuurlijk hebben de duinen, naast hun bijzondere ecologische waarde ook een grote recreatieve waarde voor de stadsbewoners. De recreatieve druk is dan ook enorm. En daarnaast speelt nog het belang van de duinen als zeevering en als waterwingebied. Het is dan ook een uitdaging om de balans te vinden tussen al die verschillende functies van het duin.

Volgens de Natura 2000 regelgeving moet er worden geïnventariseerd welke flora en fauna en wat voor soort natuur (*natuurdoeltype*) er voorkomt of potentieel zou kunnen voorkomen. Dat type natuur moet dan beschermd en versterkt worden, en daarvoor moeten beheerplannen worden gemaakt. Dit alles is in de Natura 2000 gebieden momenteel in volle gang, want de Natura 2000 wetgeving is nog nieuw. Een belangrijk natuurdoeltype dat in de duinen behouden, versterkt en uitgebreid moet worden zijn de zogenaamde grijze duinen. Dit zijn duinen die grotendeels vast liggen, begroeid met lage kruiden, en hier een daar een stukje kaal zand. De begroeiing wordt kort gehouden door het duinkonijn, als dat tenminste in voldoende aantallen aanwezig is. Over de Natura 2000 regelgeving, het belang en de gevolgen ervan valt natuurlijk nog veel meer te zeggen. We komen hier in een volgende Haagwinde op terug.

## **Oostduinen: bunkers en vleermuizen**

Als we van noord-oost naar zuid-west de kustlijn bij Den Haag volgen, beginnen we met de Oostduinen, direct naast Scheveningen. Ze vormen het Haagse stukje van een uitgestrekt en breed duingebied, gro-



*Het bunkercomplex van de Atlantikwall is vanaf het strand goed zichtbaar*

tendeels in Wassenaar, dat via Meijndel en Berkheide tot aan Katwijk doorloopt. Tussen en onder de duinen ligt langs de kust een rij bunkers, overblijfselen van de Atlantikwall van de Duitse bezetting in de Tweede Wereldoorlog. Vleermuizen, waaronder de zeldzame meervleermuis, maken er nu dankbaar gebruik van als slaappleaats en voor overwintering. Ze zijn erg verstoringgevoelig en daarom moeten die bunkers met rust worden gelaten. Niet iedereen heeft daar oog voor. Een stichting heeft, met steun van de gemeente Den Haag, het plan opgevat om dit bunkercomplex om te vormen tot een historisch museum. Dat zou rampzalig zijn voor het voortbestaan van de vleermuizenkolonie. De AVN heeft samen met andere verenigingen deze plannen scherp afgekeurd en heeft de gemeente op de gevolgen gewezen. Met de natuurbeschermingswetgeving in de hand staan we sterk en de plannen lijken momenteel van de baan. Maar we blijven waakzaam, want met het nieuwe bestemmingsplan Oostduinen blijft 'recreatief medegebruik' zoals dat tot op heden is toegepast toegestaan, en dat zou voor de bunkers inhouden dat er toch enkele bezoeken per jaar mogelijk blijven.

Een andere ontwikkeling die we nauwkeurig volgen is de komst van het Internationale Strafhof aan de rand van dit duingebied, op de locatie van de Alexander kazerne. We kijken kritisch naar aspecten als bouwhoogte, locatie van de ingang, verkeersdrukte en de afstand van de nieuwbouw tot het duin.

### **Westduinpark op de schop**

Anders dan de Oostduinen en Meijndel is het Westduinpark, een groot duingebied tussen Scheveningen, Vogelwijk en Kijkduin, vrijwel geheel publiek toegankelijk. Hagenaars maken daar dankbaar gebruik van en de recreatiedruk is op mooie dagen enorm. De gemeente Den Haag heeft grote plannen met het gebied. De voet- en fietspaden worden verbeterd, de toegangen worden aantrekkelijker gemaakt, en de natuurwaarden worden versterkt: een stortplaats wordt weer duin en bosschages worden omgevormd tot paraboolduin waar de wind weer vrij spel krijgt. Goede plannen waar de AVN bij betrokken is geweest, maar waar we ook kritiek op hebben. Hier en daar wordt er meer natuur dan nodig opgeofferd aan de nieuwe paden. We vinden dat er maatregelen moeten

komen tegen het sluijverkeer door het duin. En we vinden dat het ontwerp van de nieuwe, uitnodigende toegangen wel erg veel steen heeft. De gemeente is ons echter op een aantal punten al tegemoet gekomen.

De 'paddenpoel', aan de rand van het Westduinpark, houdt ons om een andere reden bezig. Hier grenst het Natura 2000 gebied aan de achtertuinen van huizen aan de Zeewindelaan. Sommige huiseigenaren hebben zich een stukje beschermd natuurgebied toegeëigend door hun tuin illegaal door te trekken tot aan het water. De gemeente heeft hier in het verleden niet

tegen opgetreden. Gedoogbeleid waar natuur en paden de dupe van dreigen te worden. De AVN vindt dit onacceptabel en is momenteel in een juridische procedure verwickeld met de provincie. Wordt vervolgd!

Deze duinbeschrijving is incompleet zonder de duinen bij Kijkduin te noemen: Solleveld en Kapittelduinen. Behoud en versterking van deze duinen krijgt uitgebreid aandacht in het Masterplan Kijkduin, waarover u eerder las in Haagwinde. Helaas zal de woningbouw direct achter de duinen sterk worden uitgebreid, met alle gevolgen van dien (verkeer, recreatiedruk) als de gemeente vasthoudt aan de gestelde bouwopgave◆

*De Alexanderkazerne wordt straks gesloopt.  
Hier komt het Internationaal Strahhof.*



# Tien voor Groen!

Uit stadsenquêtes blijkt steeds weer: nagenoeg alle Hagenaars vinden het groen zo belangrijk dat het behouden dient te blijven ....

## 1. Koester het groen van Den Haag

Behoud en versterk de Stedelijke Groene Hoofdstructuur van Den Haag als vastgelegd in het Beleidsplan voor het Haagse groen 2005-2015, "Groen kleurt de stad". Dat betekent: zo groot mogelijke aaneengesloten groengebieden, met zo breed mogelijke ecologische verbindingen daartussen, die leefruimte bieden aan een zo groot mogelijke biodiversiteit.

## 2. Neem inspraak serieus

Zie toe op een transparante afweging van alternatieven; heldere communicatie over wat van maatschappelijke organisaties en bewoners wordt verwacht en welke ruimte er in de planvorming is. Betrek vanaf het begin de kennis van maatschappelijke organisaties. Neem de tijd om samen plannen te maken. Uiteindelijk levert dit draagvlak, kwaliteit en tijdwinst op.

## 3. Benut randen als kansen voor groen

Benoem en benut volkstuinten, natuurspeelplaatsen, sportvelden, groene singels en natuurlijke tuinen naast de groengebieden en ecozones als extra groene buffers, waar recreatieve en natuur hand in hand gaan.

## 4. Wel vergroening van de stad, geen "verstedelijking" van het groen

Grote groengebieden in Den Haag moeten groen blijven. Waak voor de verstedelijking van het groen door horeca, brede fietspaden, autoverkeer en andere zaken die het karakter van groen en natuurwaarden aantasten.

## 5. Bevorder de leefbaarheid met meer straatbomen en wijk- en buurtgroen

Groen nodigt uit om te wandelen, te fietsen, er in te verblijven. Groen maakt gezond (vangt vervuilende stoffen weg, filtert zonlicht, dempt felle straatverlichting). Ook in wijken waar nu weinig groen is, zoals

in de binnenstad, hebben bewoners behoefte aan groen. Stimuleer bewoners tot vergroening van hun eigen leefgebied. Stel een prijs in voor groene voortuinen of subsidieer vergroening van een straat in binnenstadgebieden. Stimuleer OV, fiets en elektrische auto. Wees creatief en vernieuwend.

## 6. Maak van groen geen sluitpost

Bij integrale planvorming moeten groene / natuuraspecten vanaf het begin meewegen, zodat groen geen sluitpost wordt. De stadsecoloog verdient net zo'n sleutelrol als de stadsstedenbouwer.

## 7. Zie toe op de maximale bouwhoogte

Zorg dat aan de randen van groengebieden geen hoogbouw verrijst die domineert. Bouw hooguit tot boomhoogte / duinhoogte. Dat is van belang voor de natuurbeleving maar zeker óók vanwege het negatieve effect op flora en fauna (windvlagen, schaduw e.d.). Hogere bouw is wel mogelijk op voldoende afstand van het groen.

## 8. Zorg voor een geloofwaardige handhaving

Het is fijn als mens (en dier) van de natuur kunnen genieten. Soms vereist bescherming van flora en fauna dat beperkingen worden opgelegd. Bijvoorbeeld niet buiten de paden komen of honden aangelijnd houden. Om effect te sorteren is dan wel zichtbare en adequate handhaving noodzakelijk.

## 9. Extra ruimte voor hondenuitlaat

Realiseer betere hondenuitrenggebieden waar honden veilig en schoon kunnen uitrennen opdat in de grote groengebieden en ecologische verbindingen rust ontstaat voor vogels en kleine zoogdieren en de kwaliteit van bodem, grondwater en groen kan herstellen.

## 10. Stel bevolkingsprognose bij op basis van nieuwe inzichten

Houd rekening met realistische bevolkingsprognoses. Het gaat niet aan om tegen beter weten in vast te houden aan verouderde feiten. Durf plannen te herijken op basis van nieuwe inzichten.

## Portefeuillehouders AVN

Dick Ooms	079 - 34 31 168	dickooms@planet.nl	Structuurvisie, Erasmuszone, Vlietzone	
Clara Visser	070 - 35 62 031	clavi@hetnet.nl	Vogelwijk, Westduinpark, Scheveningen	
Loes van Zee	070 - 39 74 593	theoeloesvanzee@planet.nl	Loosduinen	
Aletta de Ruiter	06 - 44 98 54 56	alettaderuiter@zonnet.nl	Bewonersprojecten, Ecologie	
Jan Kees in 't Veld	070 - 35 42 232	bendveld@wanadoo.nl	Rijswijk, Hubertustunnel	
Jaap van Loenen	070 - 34 50 280	radjahnd@hetnet.nl	Duinoord, Bomen	
Ysbrand Feeke	079 - 34 34 612	yfeeke@prettel.nl	Zoetermeer	
Arnim van Oorschot	070 - 39 13 821	arnimvanoorschot@live.nl	Leijenburg, Duivenvoorde corridor	
Caroline de Jong-Boon	070 - 35 84 200	dejongboon@gmx.net	Van Stolkpark, Scheveningse Bosjes	
Joost Gieskes	070 - 32 80 392	gies.bott@hetnet.nl	Benoordenhout, Reigersbergen	
Mart Kaastra	070 - 35 85 625	martkaastra@planet.nl	Scheveningen Noord	
Daphne Nicolai	070 - 36 20 424	dnicsteyn@hotmail.com	Sorgvliet, NWHR	
Guus Filius	070 - 32 70 643	guusfilius@hotmail.com	Waterzaken	

## Coördinatoren

Dick Ooms	079 - 34 31 168	dickooms@planet.nl	Ruimtelijke ordening	
Bas Steenks	070 - 36 58 552	b.steenks@zonnet.nl	Boomzaken en kapvergunningen	
Marti Terpstra	070 - 32 34 735		Groenwerkgroep	
Wil van der Poll	070 - 38 54 207		Informatie kraam	

## Bestuur AVN

<i>Voorzitter:</i>				
Frits Prillewitz	070 - 32 26 040	f.prillewitz@hi.nl	Riouwstraat 184 B	2585 HX Den Haag
<i>Vicevoorzitter:</i>				
Dick Ooms	079 - 34 31 168	dickooms@planet.nl	Meerkerkstraat 4	2729 CT Zoetermeer
<i>Secretaris:</i>				
Aletta de Ruiter	06 - 44 98 54 56	alettaderuiter@zonnet.nl	Pahudstraat 104	2593 TJ Den Haag
<i>Penningmeester AVN</i>				
Frits van den Boogaard	070-38 53 237	ffmvandenboogaard@planet.nl	Blauwe Kamerlaan 13	2594 BK Den Haag
<i>Penningm. Haagwinde</i>				
Peter Huisman	070 - 35 58 293	p.j.huisman@hcc.net.nl	J.W.Frisohof 7	2517 LA Den Haag
<i>Leden:</i>				
Clara Visser	070 - 35 62 031	clavi@hetnet.nl	Talinglaan 19	2566 VN Den Haag
Frans Beekman	070 - 35 48 006	frans.beekman@planet.nl	Burg. Patijnlaan 408	2585 BV Den Haag
Tim de Frel	070 - 42 76 282	frel0022@planet.nl	De Moucheronstraat 45	2593 PW Den Haag
Hugo van Bergen	070 - 32 58 356	hugovanbergen@hotmail.com	Daal & Bergselaan 94-1	2565 AJ Den Haag

# AVN - Excursies

De AVN organiseert, exclusief voor haar leden, speciale excursies naar Groene Haagse Plekken waar de actualiteit iets te zien geeft. Kijk mee met de portfeuillehouders en ontdek zelf waarom natuurbescherming in de stad echt noodzakelijk is.

De excursies zijn beperkt tot 30 personen.  
Opgave is noodzakelijk o.v.v. uw AVN-Lidnummer  
Liefst per email op [excursie@avn.nl](mailto:excursie@avn.nl)  
of telefonisch op 070-33 88 100 (na 18.00 uur)

Zat. 26 sept 2009      Verzamelen 10.00 uur      Adres: Brasserie De Landbouw Zijdeweg 58 Wassenaar

## Veenwetering, weilanden en geriefbosjes in de Veenzijdse polder

Sinds de Middeleeuwen is er weinig veranderd in de Veenzijdse polder. De koeien dromen er in het weiland en de boerderijen gebruiken nog steeds geriefhout uit de broekbosjes. Op deze excursie klimmen we soms over hekken en lopen op drassige kades. Het is dus verstandig om laarsen aan te trekken en kleding die tegen een stootje kan. En neem uw verrekijker mee.



Zat. 17 okt 2009      Verzamelen 10.00 uur      Adres: Hoofdingang Clingendael Wassenaarseweg, Den Haag

## Historische wandeling Landgoed Clingendael

Op stap met de voormalig rentmeester van landgoed Clingendael die u een kijkje geeft achter de schermen van het beheerplan van een van de oudste landgoederen van Den Haag en omgeving. Clingendael kent een spraakmakende historie. De laatste eigenaresse liet de Japanse tuin aanleggen, maar haar vader bracht de Engelse Golfsport naar Nederland. En dat kun je nog zien.



Zat. 14 nov. 2009      Verzamelen 10.00 uur      Adres: Bezuidenhoutseweg 360, Den Haag

## Kruimellandschap op Reigerbergen

De kleinschaligheid van Reigersbergen past in een postzegelalbum. Het is een treffende vergelijking, want dit oude landgoedje herbergt vele landschapselementen van postzegelformaat. Van weiland tot vlindertuin en van sportveld tot elzenlithoraal. Achter het bos ligt zelf een automobielmuseum in aanbouw. Alhoewel dat niet kleinschalig genoemd mag worden.



Voor minimaal € 7,50 per jaar maakt U uw buurman, tante, achternicht of goede kennis lid van de AVN. Daarvoor krijgen zij vier keer per jaar Haagwinde in de bus.

*Met meer leden staan we nog sterker in onze strijd voor behoud van het Haagse Groen*

## Helpt u ons aan een nieuw lid?

**Ja**, ik steun het Haagse Groen en word voor minimaal € 7,50 per jaar lid van de AVN

Naam .....  hr.  mevr.

Adres .....

Postcode/plaats .....

Opsturen naar AVN, antwoordnummer 53222, 2505 WB Den Haag (postzegel is niet nodig)